

“MOSKVADA YANVAR” SHE’RIDA MAKON, XOTIRA VA YO‘QLIK FALSAFASI

Zoirova Diyora Shavkat qizi

O‘zbekiston davlat Jahon tillari universiteti talabasi

Annotatsiya.

Mazkur maqolada Aleksandr Faynbergning “Moskvada yanvar” she’ri badiiy-falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda Moskva shahri, yanvar qori, metro, vokzallar va aeroportlar kabi urban makonlar fonida sevgi, ayriliq va yo‘qlik tushunchalari ochib beriladi. She’rda “sen yo‘qsan — hammayoqdasan” paradigmasi markaziy g‘oya sifatida talqin qilinib, makonlar almashinuvi orqali inson xotirasi va tuyg‘ularining chegarasizligi yoritiladi. Tadqiqot davomida she’rning ramziy tizimi, poetik vaqt-makon modeli, metaforik tasvirlar hamda estetik qiymati tahlil qilinadi. Maqola Faynberg ijodida shaxsiy kechinmalar umumiy insoniy fojiaga aylanishini ko‘rsatib beradi.

Kalit so‘zlar: Aleksandr Faynberg, Moskva, yanvar, poetik makon, xotira, ayriliq, yo‘qlik falsafasi, urban poeziya

Kirish.

Aleksandr Faynberg she’riyati zamonaviy adabiyotda shaxsiy kechinmalarni global makon va umumiy insoniy muammolar bilan uyg‘unlashtira olishi bilan ajralib turadi. Shoir uchun shahar oddiy geografik nuqta emas, balki xotira, yo‘qotish, umid va iztirob jamlangan ruhiy makondir. Ayniqsa, Moskva obrazi Faynberg ijodida ko‘pincha sovuq, keng va bir vaqtning o‘zida beqiyos darajada tirik makon sifatida namoyon bo‘ladi.

“Moskvada yanvar” she’ri shoirning eng hissiy va falsafiy asarlaridan biri bo‘lib, unda sevgi va ayriliq mavzusi qish, qor va bo‘ron obrazlari orqali yoritiladi. She’rda aniq joy nomlari (Arbat, Sheremetevo, Voykovskiy, Tagan) tilga olinadi, biroq bu konkretlik oxir-oqibat umumlashib, har bir inson boshidan kechirishi mumkin bo‘lgan ruhiy holatga aylanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — she’rni poetik makon, vaqt va xotira nuqtayi

nazaridan tahlil qilish hamda undagi “yo‘qlik” tushunchasining falsafiy mazmunini ochib berishdir.

Yanvar va Moskva: sovuq makonning ramziy talqini.

She’rning boshidayoq “Moskvada yanvar” iborasi o‘quvchini sovuq, keskin va bezovta muhitga olib kiradi. Yanvar bu yerda faqat fasl emas, balki ruhiy holatdir. Bo‘ron, ayoz, qor — bularning barchasi ichki sovuqlik, ayriliq va bo‘shliqni ifodalaydi.

Moskva esa ulkan, odamlar bilan to‘la bo‘lsa-da, lirik qahramon uchun yolg‘iz makondir. “Odam to‘la shahar” degan misra aynan shu paradoksni kuchaytiradi: atrof gavjum, ammo ruhiy yaqinlik yo‘q. Shahar osti yo‘llari, metro, zinapoyalar — bular ichki tushkunlikka tushish, xotira qatlamlariga sho‘ng‘ish ramzidir. Yanvar qori labni “kuydiradi”, ya’ni sovuq ham og‘riq kabi seziladi. Bu tasvir sevgi yo‘qotilishining jismoniy darajada ham his qilinishini ko‘rsatadi.

“Sen yo‘qsan — hammayoqdasan”: yo‘qlikning paradoksi.

She’rning markaziy g‘oyasi — “sen yo‘qsan, ammo hammayoqdasan” degan paradoksal fikrdir. Bu ibora sevgi xotirasi hech qachon yo‘qolmasligini anglatadi. Jismoniy yo‘qlik ruhiy mavjudlikka aylanadi. Lirik qahramon sevgilisini ko‘rayotgandek bo‘ladi: Arbatga ketayotgan yoshligini, paltosining etaklarini tortayotgan qorlarni, yelkadagi sumkachani aniq tasvirlaydi. Bu detallar real hayotdan ko‘ra xotiraning qanchalik jonli ekanini ko‘rsatadi. Demak, “yo‘qlik” bu yerda bo‘shliq emas, balki to‘la-to‘kis xotira maydonidir. Inson sevgan mavjudotini unutmaganini sababli u barcha makonlarda yashashda davom etadi.

Harakatdagi makonlar: metro, vokzal va aeroport.

She’rda makonlar doimo harakatda: metro poezdlari, vokzallar, aeroportlar, samolyotlar. Sheremetevo orqali Nyu-York, Amsterdam, Tokio tilga olinadi. Bu geografik kenglik sevgining ham, ayriliqning ham chegarasi yo‘qligini anglatadi. Samolyotlarning balandlab borishi — masofa ortayotganini bildirsa-da, ruhiy uzilish sodir bo‘lmaydi.

Aksincha, sevgili qanchalik uzoqlashsa, xotirada shunchalik yaqinlashadi. Metro oynasidagi aks, marmar ustunlar, og‘ir eshiklarning “ho‘rsinishi” shaharni tirik organizmga o‘xshatadi. Moskva lirik qahramon bilan birga iztirob chekayotgandek tasvirlanadi.

Qor obrazi: vaqt va xotira metaforasi.

She‘r davomida qor eng faol obrazlardan biridir. U shaharlar bo‘ylab uchadi: Olmaota, Aktyubinsk, Yalta, Estoniya... Bu qor xotira kabi hamma joyga yetib boradi.

Qor qo‘lqoplarda eriydi — bu lahzalik mavjudlik ramzi. Har bir xotira ham shunday: go‘zal, ammo ushlab bo‘lmas. Shunga qaramay, u qayta-qayta yog‘adi, qayta-qayta qaytadi. Qorning yoshlik bilan bog‘lanishi alohida e‘tiborga loyiq. “Yoshlik chog‘larday” yog‘ayotgan qor sevgi xotirasi vaqtga bo‘ysunmasligini ko‘rsatadi.

She‘rning musiqiyligi va estetik ohangi.

Asar musiqiy ritmga ega. Qor shiqirlashi, bo‘ron ovozi, zanjir tovushi — bular ichki kechinmalarning akustik ifodasidir. Oxirgi banddagi “sof kumush naylar” obrazi she‘rni deyarli simfonik asarga aylantiradi. Til sodda, ammo obrazlar nihoyatda chuqur. Faynberg ortiqcha bezakdan qochib, hissiy zarbani aniq nuqtaga yo‘naltiradi. Bu she‘rni o‘qir ekanmiz, nafaqat ko‘ramiz, balki eshitamiz va his qilamiz.

Xulosa.

“Moskvada yanvar” she‘ri — bu faqat sevgi haqida emas, balki xotira va inson ongining cheksizligi haqidagi falsafiy asardir. Moskva, yanvar, qor va bo‘ron obrazlari orqali shoir yo‘qlikning o‘ziga xos mavjudlik ekanini isbotlaydi. “Sen yo‘qsan — hammayoqdasan” degan g‘oya asarning yuragi bo‘lib, u har bir o‘quvchini shaxsiy xotiralari bilan yuzlashtiradi. Faynberg ushbu she‘r orqali ayriliqni fojiaga emas, balki insoniy tuyg‘ularning abadiyligiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Faynberg A. Tanlangan she‘rlar. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.



2. Lotman Yu. Badiiy makon semantikasi. Moskva.
3. Baxtin M. Xronotop nazariyasi.
4. Abrams M. H. Adabiy terminlar lug'ati.
5. Eagleton T. Adabiyotga kirish.